

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор із науково-педагогічної
роботи _____ О.А.Кузнецова
«28» серпня 2020 р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПСИХОЛОГІЇ
(ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ ТА ІНЖЕНЕРНА ПСИХОЛОГІЯ)**

Ступінь бакалавра

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 053 «Психологія»

Освітньо-професійна програма Психологія

Миколаїв - 2020

Програму розроблено та внесено: Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Шевченко Володимир Володимирович, доцент кафедри психології та соціальних наук, кандидат психологічних наук.

Програму схвалено на засіданні кафедри психології та соціальних наук

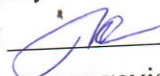
Протокол від «28» серпня 2020 року № 1

Завідувач кафедри

психології та соціальних наук (Савенкова І.І.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією факультету педагогіки та психології:

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року

Голова навчально-методичної комісії (Чугуєва І.Є.)

Програму погоджено навчально-методичною комісією університету

Протокол № 1 від «28» серпня 2020 року

Голова навчально-методичної комісії університету (Кузнецова О.А.)

ВСТУП

Програма вивчення професійної навчальної дисципліни складена Шевченко В.В. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 053 Психологія.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є психічні процеси, факти, закономірності функціонування психіки як особливої форми життєдіяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: практикум із загальної психології., соціальна психологія, вікова психологія, диференційна психологія, психофізіологія, психодіагностика,

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** впровадження курсу є: ознайомлення студентів з основними положеннями цієї навчальної дисципліни, зокрема з її понятійним апаратом, методологією, найбільш загальними відомостями; підготовка студентів до науково обгрунтованого рішення цілого комплексу актуальних проблем, які покликана вирішувати “Загальна психологія та історія психологія”.

1.2. Завдання курсу:

1. Оволодіння та подальше вільне оперування професійною термінологією, використовуваною в даній сфері практичної діяльності.

2. Введення майбутнього спеціаліста у світ психології як наукового знання, викладення основних уявлень про природу суб'єктивної реальності уявлень, її специфіку, структуру та феноменологію.

3. Вивчення теоретико-методологічних, психофізіологічних та власне психологічних проблем діяльності людини.

4. Вивчення закономірностей прояву психіки особистості в онтогенезі та впливу суспільної дійсності на психіку людини.

5. Вивчення психологічних закономірностей формування у людини готовності до діяльності та розроблення психологічних методів підвищення її ефективності.

6. Засвоєння сучасного стану розвитку психології як науки і визначення її основних проблем.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентостями:

I. Інтегральні:

- Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері загальної психології та історії психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

II. Загальнопредметні:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність приймати обгрунтовані рішення;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- навички міжособистісної взаємодії.
- здатність працювати в команді.
- здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності

III. Фахові:

- здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом загальної психології та історії психології;

- здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ;
- здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків;
- здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;
- здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження;
- здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації;
- здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту;
- здатність дотримуватися норм професійної етики;
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **180 годин / 6 кредитів ECTS**.

2. Програма навчальної дисципліни

Кредит 1. Психологія у межах античної та середньовічної філософії

Тема 1. Предмет, принципи та методи історії психології.

Предмет історії психології. Етапи розвитку психології. Принципи психології: детермінізму, системності, розвитку. Категоріальний строй історії психології: образ, діяльність, мотив, особистість, переживання, спілкування. Фактори, що впливають на розвиток психології як науки: логіка розвитку психологічних знань, соціальна ситуація розвитку, особистість вченого.

Тема 2. Перші та провідні психологічні теорії античності.

Передумови виникнення психологічної думки в період античності. Загальна характеристика психології в період античності: зародження і становлення психології, період класичної грецької науки, період еллінізму. Уявлення про душу в донауковий період. Перші психологічні теорії античності: мілетська школа, елійська школа, піфагорійський союз. Теорії Геракліта, Демокріта, Гіпократата.

Погляди Сократа про душу як джерело розуму і моральності; метод сократичної бесіди. Теорія об'єктного ідеалізму Платона: вчення про ідеї, структура душі за Платоном, типологія особистості; теорія пізнання у концепції Платона. Філософське вчення Аристотеля: рівні здібностей організму, виховання та методи педагогічного впливу, основні передумови здійснення і компоненти акту сприйняття, поняття та види асоціацій, вчення про емоції.

Тема 3. Психологічні концепції епохи еллінізму.

Школа кініків: характеристика рівнів аскеза, ападейкія, автаркія.. Значення соціуму та шляхи морального розвитку особистості., Епікур та його вчення: структура душі, подолання страху страждань у концепції Епікура. Характеристика школа «Сад» Епікура. Формула щастя, характеристика природніх та прайдних потреб. Школа стоїків: питання свободи духу, види свободи, проблема афекту

Кредит 2. Психологічна думка Арабської психології, епохи Середньовіччя, Відродження, Нового часу та Просвітництва

Тема 4. Розвиток арабської психології, епохи Середньовіччя та Відродження.

Загальна характеристика арабської психології. Погляди Ібн-Сіна: теорія двох істин, дослідження вікової психофізіології, вчення про афекти. Погляди Ібн-Рушда: дуалістичний погляд на природу відношення душі і тіла, дослідження особливостей зору. Вивчення зорового аналізатора та зорового відчуття Ібн-аль-Хайсамом (Альгазеною). Розвиток психології у період пізнього Середньовіччя. Х.Аквінський і погляди Аристотеля, поняття інтроспекції. Подолання схоластики Р. Беконом. «Лезо» В.Оккама.

Загальна характеристика епохи Відродження. Погляди Хуана Луїса Вівеса. Хуан Уарте та його вчення про здібності. Психологічні погляди Бернардіно Телезіо, поняття гомеостазу в концепції Б. Телезіо. Внесок Нікколо Макіавеллі у розвиток психологічного знання.

Тема 5. Розвиток психологічної науки в Новий час. (Френсіс Бекон, Рене Декарт, Готфрід Лейбніц, Томас Гоббс, Джон Локк).

Загальна характеристика психологічної думки Нового часу. Ф. Бекон як засновник емпіризму в психології: ідея єдиної науки, уявлення Ф. Бекона про процеси пізнання та помилки пізнання (ідоли). Дуалізм Р. Декарта: вчення про рефлекси, свідомість, структура свідомості та процес мислення у концепції Р. Декарта.

Б. Спіноза – представник раціоналізму в психології. Вчення про волю у концепції Б. Спінози. Готфрід Лейбніц та його вчення про монаду. Дж. Локк як представник емпіризму в психології. Педагогічні погляди Дж. Локка.

Тема 6. Психологічна думка епохи Просвітництва, розвиток асоціативної психології, структуралізму, функціоналізму.

Загальна характеристика епохи Просвітництва. Психологічні погляди Жюльєна де Ламетрі. Сенсуалістична теорія Е. де Кондильяка. Погляди Кабаніса на природу мислення. Ж-Ж. Руссо та його вчення про розвиток та виховання дитини.

Загальна характеристика асоціативної психології. Психологічні погляди Д. Берклі як засновника крайньої форми суб'єктивного ідеалізму. Психологічні погляди Давіда Юма: поняття ідей та вражень, поняття та види асоціацій. Д. Гартлі як засновник асоціативної психології. Механізм виникнення асоціацій Д. Гартлі. Структуралізм Е. Тітченера.

Тема 7. Становлення і розвиток Вюрцбургської школи, експериментальних досліджень у психології (Вільгельм Вундт).

Вюрцбургська школа: представники та їх ідеї. Функціоналізм у поглядах Ф. Brentano, У. Джемса. Французька психологічна школа: Ж. Шарко як розробник нових методів психотерапії; Т. Рібо: закон зворотного розвитку пам'яті, закон прогресивного розладу пам'яті. Вчення П. Жане.

Кредит 3. Становлення та розвиток нових напрямів у психології

Тема 8. Психоаналіз, його формування та розвиток у ХХ ст. Психоаналітичні школи.

З. Фройд – засновник психоаналізу. Характеристика методів психоаналізу З. Фрейда. Аналітична психологія К. Юнга, характеристик архетипів, поняття про колективне та індивідуальне несвідоме. Індивідуальна психологія А. Адлера. Модифікація глибинної психології у 30-50 рр. ХХ ст. Характеристика неофрейдизму. Діяльність Г. Саллівана, Е. Фромма, К. Хорні.

Тема 9. Формування і розвиток психологічної теорії біхевіоризму. Внесок необіхевіористів у розвиток психологічної науки (Б. Скіннер, Е. Толмен, К. Халл).

Загальна характеристика біхевіоризму. Теорія Е. Торндайка: поняття та закони навчання. Основні аспекти теорії Д. Уотсона як засновника біхевіоризму. Внесок Д. Уотсона у розвиток у розвиток різних галузей психології.

Е. Толмен та його вчення про проміжні змінні. К. Халл: поняття первинного та вторинного підкріплення, проміжні змінні у концепції К. Халла. Теорія оперантного біхевіоризму Б. Скіннера: поняття респондентного та оперантного обумовлення, режими підкріплення.

Тема 10. Історичні аспекти розвитку гештальтпсихології.

Загальна характеристика гештальтпсихології. Дослідження М. Вертгеймер щодо сприйняття, вивчення етапів мисленнєвого процесу. Експерименти В. Келера, відкриття інсайту. Дослідження К. Коффки.

Тема 11. Нарис розвитку історії психології в радянські часи. Сучасні наукові школи.

Особливості психологічної думки в Росії (кін. ХІХ – сер. ХХ ст.). Вчення про поведінку на теренах Росії (І.М. Сеченов, І.П. Павлов, В.М. Бехтерев та ін.). Розвиток психологічних знань з 20-х рр. ХХ ст. Психологічна думка у післявоєнний період.

Загальна характеристика філософсько-психологічної думки в Україні. Етапи та особливості становлення психологічних знань. Два погляди на розвиток психології: раціоналістично-космополітичний та традиційно-націоналістичний. Діяльність українських вчених у межах радянської психології. Важливі постаті в історії психології України. Розвиток психологічної думки у роки незалежності України.

Кредит 4. Методологічні та прикладні основи психології праці.

Тема 12. Предмет та завдання психології праці.

Характеристика історії походження психології праці. Заснування наукової організації праці Ф.Тейлором. Принципи та методи управління персоналом за Ф.Тейлором. Об'єкт, предмет та завдання психології праці як прикладної дисципліни.

Тема 13. Методи психології праці.

Структура методів психології праці за Котеловою Ю.В. та Климовим Є.О. Порядок організації та методика проведення асесмент-центру. Завдання та види методів психології праці. Вимоги до їх застосування. Програма дослідження за допомогою карти особистості К.К.Платонова.

Тема 14. Робота психолога в організаціях, що здійснюють професійну діяльність.

Обов'язки психолога на підприємстві. Сфери та етапи діяльності психолога.

Види та етапи адаптації персоналу та їх зміст. Види та завдання атестації персоналу. Об'єкти, фактори та показники атестації. Характеристика категорій працівників в атестації яких повинен приймати участь психолог.

Тема 15. Порядок проведення профвідбору.

Порядок проведення профвідбору, його етапи, зміст кожного з етапів. Технології ефективного найму працівників. Умови зацікавлення кандидатів на заміщення вакантних посад. Порядок проведення попередньої бесіди з кандидатом.

Кредит 5. Психофізіологічні основи психології праці.

Тема 16. Професіогенез особистості.

Поняття професіогенезу в психології праці. Характеристика стадій професіоналізації: оптант, адепт, адаптант, інтернал, майстер, авторитет, наставник. Характеристика особистісного позитивного та негативного професіогенезу. Складові та умови його виникнення. Характеристика етапів професіогенезу. Етапи професіогенезу за Е.Еріксоном, Климовим, Бодровим, Дж.Сьюпером. Компоненти придатності людини до праці. Характеристика працездатності. Поняття про кризи професійного розвитку. Характеристика професійного розвитку в дорослому віці. Поняття про психічне вигорання та професійну деформацію.

Тема 17. Функціональні стани суб'єкта праці.

Поняття про функціональний стан суб'єкта праці. Компоненти та класифікація функціональних станів. Фактори, які впливають на функціональні стани працівника. Поняття про втомлення, перевтомлення. Причини стресу в професійній діяльності. Поняття про стресову оцінку. Характеристика особливих, екстремальних, субекстремальних умов праці. Характеристика фаз працездатності суб'єкта праці. Вплив біоритмів на функціональні стани працівника. Управління функціональними станами. Основні ідеї книги «Стрес і менеджер» Карла Альбрехта. Основні підходи по управлінню виробничим стресом за Купером і Маршалом. Умови праці, що сприяють зниженню рівня стресорів за Каслом.

Тема 18. Управління конфліктами на виробництві.

Поняття трудового конфлікту та його різновиди. Причини виникнення трудових конфліктів. Характеристика конфліктних рис працівників, що призводять до деструктивних конфліктів в організаціях. Типи та стадії виробничих конфліктів. Характеристика основних стилей поведінки у конфлікті: ухилення, згладжування, примушення, компроміс, пристосування, співпраця, боротьба. Характеристика відкритого, прихованого, мотиваційного, цільового та статусного виробничого конфлікту. Форми протікання виробничих конфліктів.

Кредит 6. Людина як компонент системи «Людина-машина»

Тема 19. Предмет, завдання та методи інженерної психології.

Визначення інженерної психології, її об'єкт та предмет. Передумови виникнення інженерної психології. Сутність напрямів інженерної психології. Методологічні принципи та системний підхід в інженерній психології. Головні завдання інженерної психології. Розподіл функцій в СЛМ. Порівняльна характеристика можливостей людини та машини.

Загальна характеристика методів інженерної психології. Завдання та види спостереження в інженерній психології. Завдання та види експерименту в інженерній психології. Методика проведення опитування оператора. Завдання та форми тестування в інженерній психології. Завдання та види контролю оператора за допомогою фізіологічного методу. Завдання математичного методу інженерної психології. Характеристика допоміжних методів інженерної психології.

Тема 20. Психофізіологічні основи діяльності оператора в системі «людина – машина».

Характеристика видів діяльності оператора. Класифікація діяльності оператора. Поняття структури діяльності оператора в СЛМ. Характеристика людини-оператора як ланки СЛМ за швидкістю, надійністю та напруженістю. Характеристика монотонії, її причини, наслідки, шляхи усунення. Характеристика помилок в діяльності оператора. Похибки та відмови в діяльності оператора. Їх види, причини виникнення.

Характеристика пізнавальних процесів, які приймають участь у прийманні інформації оператором. Загальні властивості аналізаторів оператора. Поняття оперативного порогу розрізнення. Характеристика зорового аналізатору. Характеристика слухового аналізатору. Характеристика тактильного аналізатора. Характеристика психофізіологічних законів Бугера-Вебера та Вебера-Фехнера.

Тема 21. Функціональні стани оператора.

Характеристика функціонального стану оператора. Характеристика зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на оператора. Характеристика фаз працездатності оператора. Умови забезпечення стійкої працездатності оператора. Характеристика збудливого та гальмівного типу емоційного напруження оператора. Характеристика втоми оператора. Компоненти втоми за Н.Д.Левітовим. Причини інформаційного стресу. Прийоми управління функціональними станами оператора.

Тема 22. Інженерно-психологічне проектування та оцінка СЛМ.

Поняття про інженерно-психологічне проектування та оцінку СЛМ. Види, етапи та особливості інженерно-психологічного проектування. Вимоги до проектування засобів відображення інформації, інформаційних моделей та органів управління. Інженерно-психологічна оцінка СЛМ. Поняття про робоче місце оператора. Класифікація робочих місць оператора. Принципи організації робочих місць операторів. Вимоги до організації робочого простору оператора. Вимоги до робочих сидінь оператора. Параметри та мінімальні розміри робочого простору оператора.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бондаренко А.Ф. Основи психології: Учебник. – К.: Освіта України, 2014. – 328 с.
2. Бондарчук Е.И., Бондарчук Л.И. Основы психологии и педагогики: Курс лекцій. – 2-е изд., перераб. и доп.. – К.: МАУП, 2001.
3. Варій М.Й. Психологія: Навчальний посібник .- 2-ге вид.-К.: Центр учбової літератури, 2015.-288 с.
4. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко, Л.В. Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. - 3-тє вид - К.: Каравела, 2012.-344 с.
5. Волошина В. В. Загальна психологія: Практикум: Навч. посіб./В.В. Волошина, Л.В. Долинська, СО . Ставицька, О.В. Тсмрук. - К.: Каравела, 2016.-280 с.

6. Гальперин П.Я. Лекции по психологии: учебное пособие / П.Я. Гальперин. – 3-е изд. – М.: КДУ, 2007. – 400 с.
7. Долинська Л.В. Тренінг особистісно-професійної зрілості / Л.В. Долинська, О.В. Темрук. - К.: Марич, 2010. - С. 89-99.
8. Дрозденко К.С. Загальна психологія в таблицях і схемах: Навч. посіб. – К.: Професіонал, 2015. -304с.
9. М'ясоїд П. А. Курс загальної психології: підручник: у 2 т. – К.: Алерта, 2013. – Т. 2. – 758 с.
10. Пальм Г.А. Загальна психологія: навч. посіб. / Г.А. Пальм. – К.: ЦУЛ, 2009. – 256 с.
11. Психологічний тлумачний словник найсучасніших термінів: близько 3000 слів / сост. В.Б. Шапарь.- Х.: Прапор, 2009. – 672 с.
12. Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В.. Загальна психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012.
13. Психологія труда: учеб. для студентов вузов / под ред. Проф. А.В. Карпова. – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. – 350 с.
14. Психологія труда: Учеб. пособие / Н. П. Лукашевич, И. В. Сингаевская, Е. И. Бондарчук. — 2-е изд., доп. и перераб. — К.: МАУП, 2004. – 112 с.
15. Толочек В.А. Современная психология труда: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2006. – 479 с.
16. Шульц Д., Шульц С. Психология и работа.– 8-е изд. – СПб.: Питер, 2003.– 560с.
17. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности. — М.: ПЭР СЭ, 2001. — 511с.
18. Козаков В.А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Підручник. У 2-х ч. – Ч.1. Психологія суб'єкта діяльності. – К.: КНЕУ, 2000.– 243с.
19. Педагогічні основи трудового становлення і професійного самовизначення учнівської молоді. / За ред. М.П. Тименка.– К.: Інститут педагогіки АПН України, 1996. – 268с.
20. Трофімов Ю.Л. Інженерна психологія: підручник. – К.:Либідь, 2002. – 264с.
21. Продайко В.М., Учитель І.Б. Інженерна психологія. Частина 1. Вступ до інженерної психології: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2008.
22. Психологія труда, профессиональной, информационной и организационной деятельности. Словарь / Авторы-составители: Б.А. Душков, А.В. Королев, Б.А. Смирнов. – М., 2003. Психологія / За ред. Г.С.Костюка. — Київ: Радянська школа, 1968
23. Практикум по инженерной психологии и эргономике: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / С.К.Сергиенко, В.А.Бодров, Ю.Э.Писаренко и др.; Под ред. Ю.К.Стрелкова. — М.: Издательский центр «Академия», 2003. — 400 с.

Допоміжна

1. Адлер А. Наука жить [Психология личности в трудах зарубежных психологов. Хрестоматия] – СПб.: Питер, 2000. – С.52-64.
2. Анциферова Л.И. Психология формирования и развития личности [Психология личности в трудах отечественных психологов] – СПб.: Питер, 2002. – С.207-212.
3. Головаха Е.И. Жизненная перспектива и ценностные ориентации личности [Психология личности] - СПб.: Питер, 2003. – С. 256-268.
4. Иванова Е. М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности. — М.: Изд-во МГУ, 1987. – 343 с.
5. Рубинштейн с. л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2002.
6. Смирнов Б.А. Инженерная психология. Практические занятия. – К.: Вища школа, 1979. – 191 с.

7. Смирнов Б.А. и др. Инженерная психология. Экономические проблемы. – М.: Экономика, 1983. – 224 с.
8. Методология инженерной психологии, психологии труда и управления. – М.: Наука, 1981. – 285 с.
9. Инженерная психология. Теория, методология, практическое применение. (Рубахин, Ломов и др.) – М.: Издательство «Наука», 1977. – 304 с.
10. Инженерная психология. Под ред. канд. психологических наук Г.К. Середы. Издательское объединение «Высшая школа», 1976. – 308 с.
11. Грачёв Н.Н. Психология инженерного труда: Учебное пособие. – М.: высшая шк. 1998. – 333 с.
12. Краткий психологический словарь: Под. общ. ред.. Петровского А.В., Ярошевского М.Г. – М.: Политиздат, 1985.
13. Немов Р.С. Психология: В 3 кн. – 2-е изд. – М.: Просвещение. – Владос, 1995.

Інформаційні ресурси

<http://chitalka.info>

<http://pidruchniki.ws>

<http://studentam.net.ua/>

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання:

Підсумковий контроль здійснюється з метою оцінки результатів навчання студентів. Вид підсумкового контролю:– екзамен.

5. Засоби діагностики успішності навчання: контрольні роботи (КР), поточне опитування, тестування, ІНДЗ, презентації, реферати.